

Матеріали для дистанційного навчання з курсу «Історія виконавства» для студентів 1 курсу освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності «Музичне мистецтво» Спеціалізація: струнні інструменти (альт, віолончель, контрабас)

на період з 09.09.2020 по 02.12.2020

Викладач: професор Сумарокова В. Г.

[sumarokova vera@ukr.net](mailto:sumarokova_vera@ukr.net)

МОДУЛЬ I. Історія розвитку альту, віолончелі та контрабасу від стародавніх культур, появи й еволюції академічного виконавства до початку XIX ст.

Змістовний модуль 1. Історія виникнення та розвитку смичкових інструментів

09.09, 16.09, 23.09. 2020.

*Тема 1. Народне походження інструментів скрипкової родини.
Західна традиція.*

Еволюція інструментів родини смичкових, їх народне походження. Зв'язок з розвитком музичної культури в цілому. Основні європейські типи смичкових інструментів середньовіччя, розповсюджені в народних колах, що відіграють важливу роль у появі скрипки (ребек, фідель, віола та ін.). Родина смичкових лір.

Родина віольних (гамбових) інструментів, її розповсюдження в умовах феодалної культури (XV-XVIII ст.). Пізнє утворення цієї родини – віоли з резонансними струнами (баритон, віоль д'амур). Відмінності в конструкції та відмінні виражальні властивості гамби і віолончелі. Боротьба демократичної скрипкової родини з „галантною” віолою (гамбою) як своєрідне відображення суспільницьких протиріч епохи, її відмінних естетичних напрямів і музичних стилів.

Перемога віолончелі над гамбою у середині XVIII ст. і її причини. Відповідність виражальних особливостей віолончелі як члена скрипкової

родини новим умовам концертної практики. Нова якість виконавського процесу в результаті переходу від гамби до віолончелі. Удосконалювання віолончелі, поряд з іншими членами скрипкової родини, у творчості Кремонської (Аматі, Гварнері, Страдіварі) та інших інструментальних шкіл.

Основні етапи розвитку смичка. Реформа Ф.Турта.

Ключові слова і поняття: ребек, фідель, віола. Родина смичкових лір. Реформа Ф.Турта.

Тема 2. Народні джерела смичкової культури в стародавній Русі та розвиток народного інструментарію в Україні.

Смичкові інструменти слов'янських народів (російські – смик та гудок, болгарська гьдулка, чеська гоусле, польська геншле, південнослов'янська гусла та ін.). Смичкові інструменти народів Середньої Азії, Закавказзя, Дальнього Сходу, Азії, Африки, Латинської Америки. Роль смичкових інструментів слов'янських і неєвропейських народів (арабський ребаб) в появі родини скрипкових.

Смичковий інструмент в стародавній Русі (XI ст.). Зображення смичкових інструментів в історичних пам'ятках XI-XVI ст. (київська і мелетівська фрески, мініатюри в рукописних книгах і т.п.). Новгородські смичкові інструменти XI-XVI ст. Стародавня назва руського смичкового інструменту – смик. Руський народний смичковий інструмент – гудок: його форма, стрій, манери гри на ньому. Гудок в народному побуті. Басовий гудок. Скоморохи-гудошники. Незначне використання на Русі віольної групи смичкових інструментів. Поява скрипкового інструментарію в кінці XV – на початку XVI ст. Історичні зв'язки з розвитком скрипкових інструментів у Чехії та Польщі. Співіснування скрипки та гудка в народному музичному виконавстві.

Скрипка і віолончель (бас, басоля, басетля) в українських, російських та білоруських народних піснях, приказках, лубках. Зображення скрипки в абетці Каріона Істоміна (1629 р.). Народні музиканти-„скрипотчики” XVII ст.

Проникнення скрипки і віолончелі в музичний побут знаті. Скрипка і віолончель (контрабас) в російських кріпосних оркестрах. „Троїста музика” – скрипка, бас (віолончель) і цимбали в українській народній музиці. Багаті виражальні властивості скрипкового інструментарію і його роль у розвитку руської та української національної музичної культури.

Ключові слова і поняття: смичкові інструменти слов'янських народів (російські – смик та гудок, болгарська гъдулка, чеська гоусле, польська геншле, південнослов'янська гусла та ін.). Українська басоля.

Нові слова і поняття: історизм, автентизм і автохтоність національного стилю виконання народної інструментальної музики.

Семинар №1

1. Охарактеризувати смичкові інструменти слов'янських народів, типи їх функціонування, звучання, побудови.
2. Дослідити значення фіделя та ребека у формуванні скрипкової родини.
3. Охарактеризувати шляхи розвитку народних струнно-смичкових інструментів і порівняти віольну та скрипкову родини.
4. Висвітлити причини та наслідки боротьби віол і скрипок в музичному мистецтві ХУІІ-ХУІІІ ст.
5. Дослідити історію смичка.

Література.

Основна: 43; 73

Допоміжна: 60; 63

Письмові завдання:

1. Пояснити терміни: історизм, автентизм, автохтоність.
2. Висвітлити концепцію книги Б. Струве «Процесс формирования виол и скрипок».

30.09., 07.10.; 14.10., 21.10, 28.10., 04.11, 11.11.; 18.11. 25.11.; 02.12.
2020

Змістовний модуль 2. Альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XVI-початку XIX ст.

Тема 1. Альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво Італії XVII-XVIII ст. Л. Боккеріні

Удосконалення струнно-смичкових інструментів у XVII ст., поступовий розвиток техніки, досягнення самостійності в оркестрі і ансамблі, поява сольного виконавства і літератури. Загальна характеристика музичного стилю епохи. Основні етапи розвитку смичкового мистецтва у XVII-XVIII ст. у різних країнах, розвиток національних особливостей.

Віолончель в оркестрі і в камерній музиці XVII – на початку XVIII ст. Стимулюючий вплив скрипкової культури. Супровід по цифрованому басу і його імпровізаційний характер. Поступовий розвиток самостійної віолончельної партії в оркестрі і ансамблі (Дж. Тореллі, А. Кореллі). „Кончерто грассо” і включення віолончелі до групи концертуючих інструментів. Вплив на розвиток сольного виконавства і літератури народнопісенного мистецтва, оперного і клавірного мистецтва, практики супроводу, а також оркестру, ансамблю, скрипкового та гамбового мистецтв.

Ранній розвиток смичкової культури Італії. Формування основних інструментальних жанрів – сонати і концерту – в рамках смичкової музики. „Церковний” і „камерний” стилі інструментальної музики, їх боротьба і взаємопроникнення.

Болонська школа. Художні достоїнства творів Доменіко Габріелі (1659–1689). Характер використання інструменту. Творчість Яккіні, Аріості, Дж. Бонончіні.

Розквіт італійської струнно-смиркової культури у XVIII ст., увінчаний творчістю Л. Боккеріні. Раннє подолання гамбових і скрипкових впливів. Затвердження гомофонно-гармонічного начала. Розвиток мелодичної

виразності. Соната з басом – основний жанр віолончельної літератури в Італії XVIII ст. Розвиток концерту.

Римська віолончельна школа XVIII ст., її зв'язок із скрипковою школою А. Кореллі. Значення представника неаполітанської школи Л. Лео у розвитку італійського віолончельного концерту. Розвиток кантилени. Два напрями у розвитку італійського струнно-смичкового мистецтва. А. Вандіні, виразність його виконання віолончельних творів. Віртуозний стиль творчості і виконання С. Ланцетті. Зріст зацікавленості віолончеллю та її виражальними засобами.

Віолончельна творчість італійських скрипалів і композиторів XVIII ст. (Ф. Джемініані, А. Вівальді, Д. Тартіні, Б. Марчелло, Д. Саммартіні), її художнє значення.

Віолончельна творчість Луїджі Боккеріні. Сполучення в особі Л. Боккеріні яскравого віолончеліста, талановитого композитора і передового художника свого часу. Прогресивні риси його творчості.

Життя і творчість Л. Боккеріні (1743–1805 рр.). Виконавський стиль Боккеріні, його зв'язок з передовою музичною естетикою свого часу. Дві лінії у музичному виконавстві XVIII ст. (намагання одних виконавців „говорити до серця людини”, а інших – „вразити та здивувати” слухача). Прагнення до виразності – провідна тенденція композиторської та виконавської творчості Боккеріні.

Роль Боккеріні-композитора у формуванні класичного інструментального стилю в камерній смичковій музиці. Плідний вплив народної музичної культури на його творчість. Відображення стильових протиріч епохи. Риси сентиментальності поряд з глибиною і драматизмом. Класична простота і ясність форми. Розвиток сонатного алегро. Ранні реалістичні тенденції і елементи романтизму в творчості Боккеріні-класика.

Віолончельні твори Боккеріні (сонати і концерти) та їх місце в історії віолончельної літератури. Специфічний для віолончелі характер техніки, зв'язок техніки з музичним змістом. Питання стилю виконавства класичної

віолончельної музики XVIII ст. у сучасному віолончельному виконавстві (на прикладі творчості Боккеріні).

Доменіко Драгонетті (1763 – 1846) – контрабасист і композитор. Навчання у Венеції (у Беріні – першого контрабасиста оркестру собору Сан-Марко). Роль Драгонетті у розвитку сольного виконавства на контрабасі. Робота в оперних оркестрах Італії, Лондона, Відня. Сольна діяльність віртуоза Драгонетті. Внесок у розвиток жанру концерту для контрабасу з оркестром. Творча співдружність з Дж. Б. Віотті, композиторами Й. Гайдном та Л. Бетховеном.

Криза італійської смичкової культури у другій половині XVIII ст., її причини.

Ключові слова і поняття: професійні віолончельні школи Італії (болонська, римська, ін.), „церковний” і „камерний” стилі інструментальної музики. Віолончельна творчість Луїджі Боккеріні. Доменіко Драгонетті – контрабасист і композитор, „Кончерто грессо”, стиль бароко та процес становлення класичного стилю в струнно-смичковій музиці.

Семінар №2

1. Охарактеризувати особливості професійних шкіл альта., віолончелі і контрабаса ХУІІ – ХУІІІ ст. в Італії.
2. Проаналізувати „церковний” і „камерний” стилі та їх взаємозв’язки на прикладі жанру старовинної струнно-смиркової сонати.
3. Охарактеризувати композиторський і виконавський стиль Л. Боккеріні.

Література.

Основна: 13 (Кн. 1); 30

Допоміжна: 15; 26; 27.

Письмові завдання:

1. Охарактеризувати на прикладі жанру концерту (Кончерто грессо) особливості стилю бароко в струнно-смиркової музиці (порівняння виконавських інтерпретацій однієї з частин Кончерто грессо „Пори року” А. Вівальді);

2. Порівняти інтерпретації Концерту В-dur Л. Боккеріні для віолончелі з оркестром (два виконання).

Тема 2. Альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво Франції XVIII ст.

Особливості французького альтового, віолончельного та контрабасового мистецтва XVIII ст. Подолання впливу гамбового виконавства. Танцювальність, грація, ритмічне поживлення фіналів, пісенний характер повільних частин як типові риси французьких смичкових сонат і концертів.

Засновник французької віолончельної школи М. Берто (1700–1771). Його зв'язок з гамбовою культурою. Виконавський стиль. Віолончельні твори. Берто – педагог.

Сонати Ж. Бар'єра. Їх художнє значення.

Ранні віолончельна та контрабасова “Школи” М. Коррета; скрипкові і гамбові впливи (аплікатура, штрихи).

Найяскравіший учень Берто – Ж. Дюпор (1741–1818). Віртуозність Дюпора. Розвиток віолончельної техніки в його творах.

Крупний представник французької віолончельної школи Ж. Л. Дюпор (1749–1819). Виконавська діяльність. Спілкування з Дж. Б. Віотті і вплив останнього на виконавський стиль Дюпора. Роль Дюпора у створенні французького інструментального концерту. Концерти, сонати і педагогічні твори Дюпора. Його значення у розвитку віолончельної аплікатури.

Віолончельна творчість Ж. Б. Бреваля (1756–1825) та ін. французьких віолончелістів.

Твори Берто, Дюпора, Бреваля в репертуарі сучасних віолончелістів.

Французькі віолончельні школи на рубежі XVIII – XIX ст. Зв'язок прогресивної французької віолончельної педагогіки XVIII ст. з Паризькою консерваторією. Школи Бреваля, Дюпора і Паризької консерваторії.

Прагнення до поєднання художнього і технічного розвитку музиканта-виконавця в педагогічних творах для віолончелі як проявлення прогресивного напрямку в педагогічній музичній літературі. Використання в них художніх досягнень інших країн.

Альтове та контрабасове мистецтво Франції.

Ключові слова і поняття: французькі струнно-смичкові школи. Контрабасова “Школа” М. Коррета.

Тема 3. Альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво Німеччини та Відня XVIII ст.

Багатонаціональність австрійської держави і її відображення в музичному житті країни. Плідна роль слов'янської, італійської і угорської смичкової культури у розвитку віденської школи. Віденські альтисти, віолончелісти та контрабасисти цього часу.

Струнно-смичкова творчість віденських композиторів. Віолончельний концерт М. Монна. Видатне значення і художні достоїнства найвидніших представників віденської класичної школи XVIII ст. Демократизм і реалістичний стиль їх музики. Використання виражальних особливостей альтя, віолончелі і контрабаса у творчості віденських класиків. Віолончель і контрабас у камерній та оркестровій творчості Й. Гайдна, В. Моцарта і Л. Бетховена. Віолончельний концерт і його зв'язок із загальним розвитком інструментальної музики XVIII ст. Контрабасовий концерт та його розвиток в творчості І. М. Шпергера (1750 – 1812) – учня Й. Гайдна по композиції. Контрабасист і композитор Ф. А. Хофмейстер.

Віолончельні концерти Й. Гайдна, поряд з концертами А. Крафта і Л. Боккеріні – кульмінація розвитку віолончельного концерту XVIII ст. Мелодико-виражальні достоїнства і особливості техніки концертів Й. Гайдна. Стиль їх виконання. Огляд різних редакцій.

Німецькі альтисти та віолончелісти XVIII ст. Мангаймська школа, її значення в розвитку симфонічної музики, у формуванні нового

інструментального стилю із зрослим прагненням до виразності. Роль чеських музикантів (Я. Стамица, А. Нільса та ін.) в її діяльності.

Контрабас в творчості К. Діттерсдорфа. Концерти, Концертна симфонія для альту і контрабаса. Твори Діттерсдорфа для контрабаса та з участю контрабаса в репертуарі сучасних музикантів.

Ключові слова і поняття: струнно-смичкова культура Відня. Контрабасовий концерт та його розвиток в творчості І. М. Шпергера. Розвиток концертних жанрів, віртуозної техніки. Альт, віолончель і контрабас у камерній та оркестровій творчості Й. Гайдна, В. Моцарта і Л. Бетховена.

Нові поняття: Теорія афектів в виконавському мистецтві. „Змішаний” німецький стиль струнно-смичкової музики. Джерела двох ліній розвитку віолончельного (контрабасового) концерту (симфонічна і віртуозна).

Тема 4. Л. Бетховен: розвиток провідних жанрів струнно-смичкової музики (Потрійний концерт, 5 сонат для віолончелі та фортепіано, квартети). Контрабас в творчості Л. Бетховена.

Зв'язок найкращих зразків віолончельної літератури з розвитком симфонізму (починаючи з творчості Л. Бетховена). Дві лінії розвитку інструментального концерту: „концертно-симфонічна” і „концертно-естрадно-віртуозна” (Б. Асаф'єв).

Шляхи розвитку інтерпретаторського мистецтва у зв'язку з диференціацією композиторського і виконавського мистецтва.

Видатний німецький композитор Л. Бетховен (1770–1827). Зв'язок його творчості з сучасними йому демократичними суспільними тенденціями. Особливості класицизму Бетховена. Симфонізм творчості Бетховена.

Місце творів для струнних смичкових інструментів у творчості Бетховена. Віолончельна творчість. Сонати. Потрійний концерт – його художня цінність, місце в концертному репертуарі. Особливості стилю і

форми. Дует для віолончелі і альту з оркестром. Контрабас в творчості Л. Бетховена.

Проблеми інтерпретації творів Бетховена.

Розвиток квартетної культури в Німеччині. Квартетна творчість Бетховена. Його глибока змістовність і класична досконалість. Передбачення романтичних тенденцій в пізніх квартетах. Квартети Бетховена, що присвячені А. Розумовському і М. Голіцину.

Ключові слова і поняття: джерела двох ліній розвитку віолончельного концерту (симфонічна і віртуозна). Симфонізм творчості Бетховена. Квартети. Потрійний концерт як зразок нового типу інструментального концерту.

Тема 5. Альтове віолончельне й контрабасове виконавство Чехії та Польщі XVIII ст. Струнно-смичкова культура Росії та України.

Особливості розвитку музичної культури Чехії в XVII-XVIII ст. Розвиток чеської смичкової культури XVIII ст. Я. Крумпхольц (1745- 1790) – віртуоз та композитор. Симфонія для арфи, віолончелі, контрабаса та двох валторн. Чеські віолончелісти Ф. Вернер, Й. Мара, Й. Зіка, Й. Рейха та ін. Їх виконавство та віолончельна творчість. Брати Счастні, їх виконавська і педагогічна діяльність. Віолончельні твори. Педагогічні твори Б. Счастлиго. Плідна діяльність чеських альтистів та віолончелістів у Мангаймі і Відні (А. Нільса, В. Гоушки, А. та М. Крафтів та ін.). Віолончельні концерти і сонати А. Крафта, їх художня цінність. Віртуозна техніка. Висока оцінка мистецтва А. Крафта Й. Гайдном та Л. Бетховеном. В. Піхль та Я. К. Ваньхал – виконавці сольних творів для контрабасу. Розвиток концертних жанрів, віртуозної техніки.

Струнно-смичкове мистецтво Польщі XVIII ст. Історичні традиції Польщі в галузі смичкового мистецтва. „Польські скрипки”. Скрипка і віолончель у польській народній музиці. Віолончель у польських капелах XVII-XVIII ст. Віолончель у камерній музиці польських композиторів.

Використання віолончелі у якості сольного інструменту в Польщі у XVIII ст. М. Зигмунтовський, його рання концертна діяльність (виступи у Варшаві, Парижі). Виконавська і педагогічна діяльність у Москві.

Інші польські віолончелісти того часу (Ф. Ваньський, Ю. Качинський).

Розвиток струнно-смичкового виконавства в Росії та Україні. І. Батов – скрипковий майстер.

Ключові слова і поняття: чеське альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XVIII ст. Віолончель у польських капелах XVII–XVIII ст. Розвиток концертних жанрів, віртуозної техніки.

Семінар №3

1. Охарактеризувати та порівняти особливості професійних шкіл віолончелі Бревалля, Дюпора і Паризької консерваторії.
2. Охарактеризувати “Школу” М. Коррета для контрабаса.
3. Дослідити джерела двох ліній розвитку віолончельного (альтового, контрабасового) концерту в другій половині XVIII ст. (віденський стиль).
4. Охарактеризувати особливості професійних шкіл альта, віолончелі і контрабаса XVII – XVIII ст. в країнах Західної та Східної Європи.
5. Охарактеризувати чеське альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XVIII ст.
6. Дослідити особливості жанру віолончельної сонати на прикладі творів Л. ван Бетховена.

Література.

Основна: 13 (Кн.1); 28

Допоміжна: 23

Письмові завдання:

1. Надати характеристику теорії смичкового виконавства XVIII ст. по книзі Й. Кванца [28];

2. Зробити порівняльну таблицю шкіл альтя, віолончелі і контрабаса ХУІІІ ст.
3. Потрійний концерт Л. ван Бетховена – його художня цінність, місце в концертному репертуарі. Особливості стилю і форми (порівняння 2-х інтерпретацій).

Тема 6. Музика Й. С. Баха.

Струнно-смичкові інструменти у творчості Й. С. Баха (1685–1750). Бранденбурзькі концерти. Кантати. Сюїти для віолончелі соло. Художні позитивні якості цих творів. Будова сюїт, їх стиль. Поліфонія сюїт та її характер: „прихована” поліфонія. Художні та технічні задачі, які стоять перед виконавцем. Стиль виконання сюїт. Значення сюїт в історичному розвитку віолончельного мистецтва. Історія виконання. Сюїти Баха у виконанні П. Казальса та ін. віолончелістів ХХ-го століття. Різноманітні редакції сюїт. Місце віолончельних сюїт в репертуарі сучасних віолончелістів (альтистів, контрабасистів). Особливості сучасного стилю виконання сюїт.

Ключові слова і поняття: редакції та виконавські інтерпретації сюїт для віолончелі соло Й. С. Баха.

Семінар №4

1. Дослідити особливості жанру барочної інструментальної сюїти ХУІІІ ст. та його класичного зразку в 6 віолончельних солосюїтах Й. С. Баха.
2. Дослідити історію редагування.
3. Надати характеристику віолончельних солосюїт Й. С. Баха: стиль, жанр, форма циклу та його частин.

Література.

Основна: 23; 28; 76.

Допоміжна: 13 (Кн.1)

Письмові завдання:

1. Надати характеристику віолончельних солосюїт Й. С. Баха та особливостей їх редакцій і виконавської інтерпретації по книзі О. Щелкановцевої [76].
2. Порівняти редакції та інтерпретацій віолончельних солосюїт Й. С. Баха (для альту та контрабаса також) представників різних виконавських шкіл (на прикладі однієї з частин сюїт № 1 та Прелюдії сюїти № 5).

2.12.2020 Контроль модульний за змістовним модулем 2:

Альтове, віолончельне та контрабасове мистецтво XVI-початку XIX ст.

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

1. Академія музичної еліти України: Історія та сучасність: До 90-річчя Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського/ Авт.-упоряд.: А.П. Лашенко та ін. – К.: Муз. Україна, 2004.
2. Блок В. Концерты для виолончели с оркестром С. Прокофьева. – М., 1959.
3. Блок В. Виолончельное творчество Прокофьева. – М., 1973.
4. Борисьяк А. Очерки школы Пабло Казальса. – М., 1929.
5. Быков А. Виолончельные пьесы Глазунова. – М., 1962.
6. Витачек Е. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов. 2-е изд. / Под ред. Б. В. Доброхотова. – М., 1964.
7. Гайдамович Т. Виолончельные пьесы П. И. Чайковского. Виолончельный концерт Глиэра. – М., 1963.
8. Гайдамович Т. Виолончельные сонаты Бетховена. – М., 1981.
9. Гайдамович Т. Мстислав Ростропович. - М.: Сов. композитор, 1969.
10. Гайдамович Т. Святослав Кнушевицкий. – М., 1985.
11. Гинзбург Л. Гануш Виган и чешский квартет. – М., 1955.
12. Гинзбург Л. Исследования, статьи, очерки. – М., 1971.
13. Гинзбург Л. История виолончельного искусства. В 4-х кн.: Кн. 1 – Виолончельная классика. – М.-Л. 1950; Кн. 2 – Русское виолончельное искусство до 60-х годов XIX века. – М., 1957; Кн. 3 – Русская классическая виолончельная школа (1860). – М., 1965; Кн. 4 – Зарубежное виолончельное искусство XIX – XX вв. – М., 1978.
14. Гинзбург Л. К. Ю. Давыдов. – Л., 1936.
15. Гинзбург Л. Луиджи Боккерини. – М., 1938.

16. Гинзбург Л. Морис Марешаль. – М., 1972.
17. Гинзбург Л. Мстислав Ростропович – исполнитель современной музыки. // Вопросы музыкально-исполнительского искусства. Вып. 5. – М., 1969. – С. 165 – 192.
18. Гинзбург Л. Пабло Казальс. 2-е изд. – М., 1966.
19. Григорьева Г. Стилевые проблемы русской советской музыки второй половины XX века. – М.: Сов. композитор, 1989.
20. Гутор В. К. Ю. Давыдов как основатель школы / Предисл., редак. и примеч. Л. С. Гинзбурга. – М.-Л., 1950.
21. Давидян Р. Квартетное искусство. – М., 1984.
22. Даниил Шафран: Виолончель соло. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2001.
23. Дулова В. Искусство игры на арфе. – М., 1975.
24. Зав'ялова О. Віолончельні сонати Л. Ван Бетховена. Жанр, стиль, ансамблевий тип мислення: Дослідження. – К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1999.
25. Ивашкин А. Святослав Кнушевицкий. – М., 1977.
26. История смычкового исполнительского искусства. / Программа-конспект для музыкальных вузов по специальности № 2202 «Оркестровые инструменты» (для виолончелистов). Сост. – доктор искусствоведения, профессор Л. С. Гинзбург. – М., 1980.
27. История исполнительского искусства на виолончели. / Программа для оркестровых факультетов музыкальных вузов. Сост. – доктор искусствоведения, профессор Л. С. Гинзбург. Программа пересмотрена и дополнена профессором Т. А. Гайдамович. – М., 1988.
28. Кванц И. Опыт наставления по игре на поперечной флейте. // Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика. / Ред.-сост. Л. Гинзбург. – М.: Музыка, 1975.
29. Козолупова Г. С. М. Козолупов. Жизнь и творчество. – М., 1986.
30. Контрабас. История и методика. Редактор-составитель Б.В. Доброхотов. – М., 1974.
31. Корредор Х. Беседы с Пабло Казальсом. Вступ. ст. и коммент. Л. С. Гинзбурга. – Л., 1960.
32. Лазько А. Виолончель. – М., 1965.
33. Лазько А. Виолончельный концерт А. Дворжака. – М., 1959.
34. Мадорский С. Виолончельное творчество Р. Шумана. – Минск, 1976.
35. Минкин Ю. Виолончельные концерты советских композиторов. Метод. разработка для студентов музыкальных вузов. – Новосибирск, 1983.
36. Одеській державній музичній академії імені А.В. Нежданової – 90. / Упор. Сокол О.В., Розенберг Р.М., Самойленко О.І. та ін. – Одеса: Друк, 2003.
36. Раабен Л. Жизнь замечательных скрипачей и виолончелистов. – Л., 1969.

37. Раабен Л. Скрипичное и виолончельное творчество П. И. Чайковского. – М., 1958.
38. Раабен Л. Советский инструментальный концерт. – М., 1967.
39. Раабен Л. Советский инструментальный концерт /1968 – 1975/. – Л.: Музыка, 1976.
40. Раабен Л. Советская камерно-инструментальная музыка. – Л., 1963.
41. Раков Л. Отечественное контрабасовое искусство XX века. – М.: НТЦ «Консерватория», 1993.
42. Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М.В. Лисенка. – Львів: Сполом, 2003.
43. Струве Б. Процесс формирования виол и скрипок. – М., 1959.
44. Сумарокова В. Київська струнно-смичкова школа в контексті європейського виконавського мистецтва (віолончель, контрабас). // Музичне виконавство. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1999. – Вип. 1. – С. 38 – 52.
45. Сумарокова В. Б.В.Сойка – засновник сучасної контрабасової школи України. // Музичне виконавство. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1999. – Вип. 2. – С. 144 - 156.
46. Сумарокова В.Г. Контрабасовое искусство украинских композиторов в контексте реалий струнно-смычковой музыки конца XX века.// Проблемы сучасного мистецтва і культури. – Харків, 1999. – С. 171 – 184.
47. Сумарокова В. Історичні типи віолончельного виконавства в Україні. // Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.– Тернопіль, 1999. – № 2 (3). – С. 84 – 89.
48. Сумарокова В.Г. Соната-"предчувствие" (об интерпретационных версиях виолончельной сонаты Д.Д.Шостаковича). – Зб. наукових праць Харківського інституту мистецтв ім.І.П. Котляревського // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти.– Харків, 1999. – Вип. 4. – С. 142 – 152.
49. Сумарокова В.Г. Виолончельное исполнительство Киева в диалоге творческих индивидуальностей. // Музичне мистецтво і культура. – Науковий вісник ОДК ім. А.В. Нежданової. – Одеса, 2000. – Вип. 1. – С. 378 – 388.
50. Сумарокова В. Особливості стилю віолончельної музики А. Штогаренка.// Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка: Серія: Мистецтвознавство. – Тернопіль, 2000. – № 1 (4). – С. 38 – 44.
51. Сумарокова В. Соната-метафора (до проблеми інтерпретації Віолончельної сонати А. Шнітке). // Музикознавство: з XX у XXI століття. – К.: Науковий вісник НМАУ, 2000. – Вип. 7. – С. 138 – 150.
52. Сумарокова В. "Попереджуюче" навчання (про роль особистості в процесі трансформації дидактичної музичної системи). // Музичне виконавство. – Кн. 5. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. – Вип. 8. – С. 44 – 57.

53. Сумарокова В. Віолончельна музика А. Шнітке у дзеркалі стилістичних пошуків ХХ сторіччя. // Українське музикознавство. – К., 2000. – Вип. 29. – С. 218 – 226.
54. Сумарокова В. Концерт для віолончелі з оркестром М. Скорика як об'єкт інтерпретації. // Мирослав Скорик. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. – Вип. 10. – С. 101 – 107.
55. Сумарокова В. В. С. Червов – виконавець і педагог (до питання про становлення української віолончельної школи). // Музичне виконавство. Кн. 6. - К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2000. - Вип. 14. - С. 77 - 87.
56. Сумарокова В.Г. Музыка для виолончели соло как объект изучения и интерпретации. // Проблемы сучасного мистецтва і культури. – Харків: Книж. видавн. “Каравела”, 2000. – С. 223 – 232.
57. Сумарокова В.Г. Виолончельная музыка Ю. Я. Ищенко (к проблеме творческого диалога: композитор – исполнитель). // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. – Харків: Каравела, 2000. – Вип. 5. – С. 135 – 146.
58. Сумарокова В. Народне струнно-смичкове виконавство в контексті світової музичної культури та особливості слов'янської традиції. // Київське музикознавство. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 151 – 164.
59. Сумарокова В. Український віолончельний концерт у контексті світової музичної культури. // Українська тема у світовій культурі. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2001. – Вип. 17. – С. 338 – 352.
60. Сумарокова В. Регіоналіка як інструмент дослідження особливостей українського віолончельного мистецтва. // Музичне виконавство. Кн. 7. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2001. – Вип. 18. – С. 84 – 99.
61. Сумарокова В. Марія Чайковська і Українська віолончельна школа. // Матеріали до українського мистецтвознавства. Зб. наукових праць. – К.: НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2002. – Вип. 1. – С. 90 – 93.
62. Сумарокова В. Рельєфо-фоновість в построении исполнительской формы музикального произведения. // Музичний твір як творчий процес. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2002. – Вип. 21. – С. 196 – 204.
63. Сумарокова В. Етно-фольклорна традиція струнно-смичкового виконавства в Україні. // Музичне виконавство. Кн. 8. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2002. – Вип. 22. – С. 16 – 31.
64. Сумарокова В. Музичне виконавство як об'єкт дослідження в українському музикознавстві. // Матеріали до українського мистецтвознавства. Зб. наукових праць. – К.: НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2003. – Вип. 2. – С. 202 – 207.
65. Сумарокова В. Історія й сучасність віолончельного мистецтва (розмови з представниками Київської школи віолончелі). // Музичне виконавство. Кн. 9. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2003. – Вип. 26. – С. 60 – 81.

66.Сумарокова В. Виконавська школа як об'єкт дослідження: до визначення поняття. // Музичне виконавство. Кн. 10. – К.: Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2004. – Вип. 40. – С. 180-190.

67.Сумарокова В.Г, Білоусова Ю.В., Веселіна О.Ю., Кононова М.В., Ларчіков В.В. Сучасне віолончельне мистецтво: естетика, теорія, практика: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III – IV рівнів акредитації. – Одеса: ВМВ, 2009.

68. Сумарокова В., Полянська Д. Наукова спадщина Юрія Полянського: до питання авторської школи // Виконавське музикознавство: методологія, теорія майстерності, інтерпретаційні аспекти: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип. 91. – К., 2010. – С. 102 – 115.

69.Сумарокова В. Віолончельне мистецтво в контексті нео- та полістилістики ХХ – початку ХХІ століття: рефлексія і дискурс // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії ' 2010. – Вип. 3 (12-13). / Ін-т пробл. сучасн. мист-ва НАМ України / Наук. керівник теми і головн. Наук. ред. І. Д. Безгін. – К.: Музична Україна, 2010. – С. 178 – 185.

70.Сумарокова В.Г. Віолончельне виконавське мистецтво у контексті нео- та полістилістики ХХ – початку ХХІ ст. // Часопис Національної Музичної Академії України ім. П.І.Чайковського. – № 1 (10). – К., 2011. – С. 40 – 48.

71.Сумарокова В.Г. Патріарх віолончелі // Виконавське музикознавство і педагогіка: історія, теорія, інтерпретаційні аспекти композиторської творчості: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип. 96. – К., 2011. – С. 55 – 63.

72.Сумарокова В. Віолончельна музика Ю.Я. Іщенка: до проблеми творчого діалогу з виконавською школою // Виконавське музикознавство: історія, теорія, практика: Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип. 103. – К., 2012. – С. 151 – 163.

73.Сумарокова В. Історія українського віолончельного та контрабасового мистецтва в контексті європейського виконавства [підручник]. / В. Сумарокова. – К. : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2014. – 200 с.

74.Харьковский институт искусств имени И.П. Котляревского 1917 – 1992. – Харьков, 1992.

75.Хентова С. Музыканты о своем искусстве. - М.: Сов. Россия, 1967.

76.Щелкановцева Е. Сюиты для виолончели соло И.С. Баха. – М.: Музыка, 1997.

77. Эрдели К. Арфа в моей жизни. – М., 1967.

78.Ямпольский И. Даниил Шафран. – М., 1976.